

О. Ф. Кришан, О. М. Бондарець, Д. О. Лебедева, Л. І. Чижова

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ТА МЕТОДІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Предметом дослідження в статті є оптимізація оподаткування комерційних банків. **Мета** роботи полягає у виявленні напрямків та розробка методу оптимізації оподаткування комерційних банків на основі теоретичної бази. В статті вирішуються наступні **завдання**: формування системи принципів та критеріїв оптимізації оподаткування комерційних банків, розробка системи показників, що використовуються для виявлення рівня оптимізації оподаткування, визначення етапів, методів та видів оптимізації оподаткування комерційних банків. Використовуються такі **методи**: загальні наукові, аналіз, структурування та класифікація основних складових системи оптимізації оподаткування. Отримано наступні **результати**: розроблено метод оптимізації оподаткування комерційних банків в сучасних умовах, а саме: сформована система принципів, критеріїв, показників, етапів, методів та видів оптимізації оподаткування. Запропоновано авторське трактування поняття "оптимізація оподаткування", сформульоване за підсумками комплексного аналізу наявних на сьогоднішній день поглядів та підходів до розуміння його сутності та необхідних уточнень, обумовлених складанням практики податкових правовідносин. В запропонованих формулюваннях вперше об'єднані та конкретизовані етапи податкового процесу, альтернативні варіанти суб'єкта складу, а також відображено взаємозв'язок між податком та оптимізацією оподаткування з різними стадіями податкових правовідносин. **Висновки**: розкриття питання методології оптимізації оподаткування комерційних банків стане теоретичним підґрунтям для реалізації економічних цілей учасників податкових відносин: держави у забезпеченні збільшення дохідної частини бюджету за рахунок податків та економічних суб'єктів у вигляді платників податків – комерційними банками у забезпеченні мінімізації витрат. Наявність власного відокремленого змісту, принципів реалізації, елементів, методів проведення, багатокритеріальної класифікації різновидів та інших характеристик в оптимізації оподаткування дозволяє виділити останній у самостійну галузь наукового знання, що, в свою чергу, забезпечить певний інтерес у учасників податкових відносин до даного напрямку з метою проведення різних досліджень.

Ключові слова: оподаткування; оптимізація оподаткування; методологія; етапи оптимізації; критерії оптимізації.

Вступ

З моменту переходу до ринкової економіки почала формуватися національна податкова система України. З тих пір пройшло достатньо часу для побудови базису відносин у даній області: були закладені основні поняття, що застосовуються в контексті податкової сфери; сформоване уявлення учасників податкових правовідносин про їхні права та обов'язки, налагоджені організаційні процеси наповнення бюджету податковими доходами тощо. Звісно ж цілком закономірним бажання учасників будь-якого процесу (і оподаткування в тому числі) після "налагодження" механізму взаємодії оптимізувати його. Тому в якості першої причини високого ступеня актуальності питань оптимізації оподаткування слід назвати закономірність розвитку національної податкової системи України.

При введенні до практичного обороту будь-якого інституту або категорії необхідно, щоб поряд з чітко сформульованим визначенням була логічно вибудована система допоміжних елементів, що дозволить дозволять відокремити той чи інший термін від повноцінної області наукового знання. До складових такого роду слід віднести принципи, сукупність підстав для класифікації видів досліджуваного процесу або предмета, його складові елементи, критерії та (або) характеристики, притаманні предмету розгляду тощо.

Аналогічний підхід можна застосувати і по відношенню до оптимізації оподаткування. Стосовно до неї в цілому і оптимізації оподаткування комерційних банків зокрема, в якості найбільш коректного трактування поняття "оптимізація

оподаткування комерційних банків" [1–6] доцільно побудувати найбільш наочну систему оптимізації оподаткування.

Зважаючи на відсутність однакового підходу до визначення сутності оптимізації оподаткування, а також в силу складності конструкції об'єкта дослідження, на який впливає і універсальність оптимізації, і наявність різноспрямованих думок фахівців, створення теоретичної бази оптимізації оподаткування комерційних банків представляє самостійний напрям для дослідження.

**Принципи та критерії оптимізації оподаткування
комерційних банків**

Основним фактором, що породжує неоднозначне розуміння оптимізації оподаткування, безумовно є відсутність узгодженості у розумінні суті цього процесу і офіційно закріпленого визначення. У даний час вже приймаються спроби вивести і впровадити в практичний оборот універсальний підхід до даного поняття, в тому числі і з урахуванням галузевої специфіки. Однак, не менш важливим є дослідження принципів та методів оптимізації, що включало б:

- принципи, на яких базується те чи інше явище, оскільки саме вони зумовлюють природу і характер "поведінки" процесу при його практичній реалізації;
- критерії, яким повинен відповідати сам процес і результат, на який він спрямований;
- етапи, що відображають ту чи іншу частину загального змісту процесу;
- елементи процесу і його місце в загальній системі поглядів у даній області господарської діяльності.

Говорячи про склад принципів, на яких базується оптимізація оподаткування, необхідно відзначити, що він буде обумовлений сукупністю принципів оподаткування, принципів оптимізації, а також принципів, які можна застосувати виключно при оптимізації оподаткування, оскільки принципи оподаткування і оптимізації не у всіх випадках можуть бути застосовні по відношенню один до одного в повному обсязі, внаслідок чого виникає необхідність формулювання окремого переліку.

Існує позиція, згідно з якою "на сучасному етапі принципи оподаткування – це, по суті, основні і керівні ідеї, провідні положення, що визначають початок здійснення податкових відносин, що являють собою, з одного боку, систему координат, в рамках якої розвивається українська податкова система, а з іншого боку, вектор, що визначає напрямок розвитку оподаткування" [7].

З огляду на універсальність природи оптимізації, принципи, на основі яких вона реалізується, також будуть носити досить загальний характер. Систематичний аналіз наведених в літературі визначень оптимізації, дозволяє виділити наступні

принципи, які необхідно враховувати при розробці принципів оптимізації оподаткування, а саме:

обов'язкова наявність одного або декількох об'єктів, які оптимізуються та мають різні параметри і характеристики в кількісному і якісному вираженні;

обов'язкова зміна або параметра об'єкта, або його самого в ході реалізації оптимізаційних заходів задля досягнення цілей, які є найбільш сприятливими для одного або декількох суб'єктів оптимізації.

Оскільки на поточний момент в літературі поняття "оптимізація оподаткування", "оптимізація податкових платежів" і "податкової оптимізації" ототожнюються окремими авторами [1–10], для повноти побудови системи принципів оптимізації оподаткування також було проведено аналіз можливості урахування принципів, які виділяють деякі автори щодо зазначених процесів. Поєднуючи два блоки принципів (принципів оподаткування і принципів оптимізації), а також результати розгляду принципів інших процесів даної області дослідження, отримуємо принципи, на яких, будується процес оптимізації оподаткування (табл. 1).

Таблиця 1. Система принципів оптимізації оподаткування

Принципи оподаткування	Принципи оптимізації	Принципи податкової оптимізації, мінімізації податкових платежів, оптимізації оподаткування
1. Принцип законності оподаткування 2. Принцип загальності та рівності 3. Принцип справедливості 4. Принцип економічного обґрунтування податків і зборів 5. Принцип презумпції тлумачення на користь платника податків (платника зборів) всіх непереборних сумнівів, протиріч і неясностей актів законодавства про податки і збори 6. Принцип визначеності податкового обов'язку 7. Принцип єдності економічного простору України та єдності податкової політики	1. Обов'язкова наявність одного або декількох об'єктів оптимізації, яким властивий якийсь параметр; 2. Обов'язкова зміна або параметра об'єкта, або самого об'єкта; 3. Зміна, що проводиться в рамках оптимізації, спрямоване на досягнення певних цілей, які є найбільш сприятливими для одного або декількох суб'єктів оптимізації.	1. Принцип адекватності витрат 2. Принцип юридичної відповідності 3. Принцип підконтрольності 4. Принцип розумності та економічної обґрунтованості 5. Облік політичних аспектів 6. Принцип оптимальної кількості учасників 7. Документальне оформлення
	1. Принцип законності 2. Принцип загальності та рівності 3. Принцип справедливості 4. Принцип підконтрольності 5. Документальне оформлення 6. Принцип розумності та економічної обґрунтованості 7. Урахування політичних аспектів 8. Принцип багатосуб'єктності 9. Принцип зміни параметра об'єкта або самого об'єкта	

При формулюванні сутності оптимізації, незалежно від сфери та процесу, що підлягає цій процедурі, низка дослідників визначає наступне положення: в результаті її проведення процес (у даному випадку оподаткування комерційних банків), його показники (рівень податкового навантаження, збирання, обсяг податкових доходів бюджетів тощо [8]) або їх співвідношення повинні стати оптимальними.

Наприклад, "оптимізація структури капіталу – процес визначення співвідношення використання

власного і позикового капіталу, при якому забезпечуються оптимальні пропорції між рівнем рентабельності власного капіталу та рівнем фінансової стійкості, тобто максимізується ринкова вартість підприємства [9]". При цьому чітких граней оптимальності в науковій літературі на поточний момент не виділено.

Стосовно до оптимізації оподаткування комерційних банків, необхідно, в першу чергу вказати, що критерії повинні будуватися на ступені реалізації цілей, які переслідують суб'єкти

оптимізації. При оптимізації оподаткування "з одного боку, держава прагне збільшити дохідну частину бюджету для виконання своїх соціальних функцій, з іншого – економічні суб'єкти, що знаходяться в умовах жорсткої конкуренції і боротьби за виживання, зацікавлені в максимальному скороченні своїх витрат [10]".

Тобто, у суб'єктів оптимізації оподаткування цілі будуть переважно різноспрямованими. Хоча, в частині прагнення держави збільшити податкові доходи бюджету, необхідно обумовити факт відсутності всебічного прагнення по максимізації податкових доходів через наступне:

Вилучити до бюджетів бюджетної системи у формі податків все ресурси комерційних банків недоцільно, оскільки державі необхідна діюча банківська система, у якій у наявності після оподаткування повинні залишатися ресурси для функціонування в перспективі;

Якщо звузити сферу оподаткування та розглядати процес сплати податків виключно у вигляді грошового потоку, то в обороті фінансового сектора повинна залишатися певна грошова маса, як регулятор економічних процесів.

Таким чином, під виконанням основного критерію оптимізації оподаткування комерційних банків слід розуміти ситуацію, при якій встановлено баланс між показниками величин податкових доходів

(зобов'язань), що дозволяють з одного боку задовольнити інтереси держави в ресурсах, необхідних для реалізації функцій і завдань, покладених на нього, а з іншого – будуть мінімальними законно обчисленими і сплаченими платниками податків-комерційними банками. При цьому під податковими доходами (зобов'язаннями) будуть матися на увазі фінансові потоки від платників податків до бюджетів бюджетної системи, які відібувають виконання ними податкового обов'язку (для платників податків ці суми будуть зобов'язаннями, а для держави – податковими доходами).

На окрему увагу заслуговує вказівка на законність оптимізації оподаткування. Передумови оптимізації оподаткування "спочатку закладені в податковому законодавстві, що передбачає можливість застосування різних схем оподаткування для одних і тих же об'єктів, а також різних режимів оподаткування для одного і того ж суб'єкта [10]". Крім цього легітимну природу оптимізації підтримує низка авторів [11–13].

Однак, використання одного критерію оптимальності є недостатнім. Оскільки зв'язок оподаткування та фіскальної функції податків є очевидним, орієнтування на оптимальні значення показників, що відображають реалізацію фіскальної функції податкової системи, є допустимим критерієм оптимальності оподаткування (табл. 2).

Таблиця 2. Система показників, що використовуються для виявлення рівня оптимальності оподаткування комерційних банків з позиції платників податків шляхом аналізу їх еластичності

№ з/п	Найменування вихідних показників, що застосовуються для розрахунку	Напрямок аналізу оптимальності оподаткування
1	Податкове навантаження, величина виручки майбутнього періоду	Взаємозалежність між цими двома показниками допоможе виявити "силу" податкового регулювання щодо результатів банківської діяльності
2	Податкове навантаження, величина довгострокових вкладень	Аналіз характеру залежності між двома даними дозволить об'єктивно оцінити реалізацію регулюючої функції щодо банківського сектора
3	Податкове навантаження, прибуток майбутнього періоду	Розгляд податкового навантаження і показників майбутніх періодів діяльності комерційних банків дозволить виявити тенденції встановлення оптимальності оподаткування на найближчу перспективу
4	Податкове навантаження, обсяг виданих кредитів у майбутньому періоді	

При цьому оптимальними будуть значення і співвідношення, зафіксовані у момент встановлення базового критерію – балансу між інтересами держави і банків – платників податків.

Етапи, елементи і методи оптимізації оподаткування комерційних банків

Оптимізацію оподаткування комерційних банків, як і будь-який процес, можна представити як послідовну реалізацію підпроцесів, що реалізуються по черзі й називаються етапами. Якщо уявити оптимізацію оподаткування у вигляді постановки задачі, то "процес знаходження оптимального рішення, як правило, складається з чотирьох етапів: формулювання проблеми, побудови моделі, знаходження оптимального модельного рішення, перевірки адекватності моделі [14]". Накладаючи на даний розподіл зміст "оптимізація

оподаткування", яке взято за основу у даній роботі, етапи будуть викладені у наступному вигляді:

- визначення факторів, що порушують рівновагу основного критерію оптимальності оподаткування;
- пошук і розробка заходів, реалізація яких відновить рівновагу;
- побудова та перевірка системи моделей поведінки учасників оптимізації оподаткування;
- нівелювання виявлених на теоретичному рівні перевірки недоліків та прогалин сформованого переліку заходів по відновленню оптимізації оподаткування;
- реалізація оптимізаційних заходів;
- збір даних та аналіз результатів здійснених заходів, і їх подальша коректування (при наявності необхідності) для більш ефективної реалізації поставленої задачі.

На підставі комплексного аналізу сутності оптимізації оподаткування, принципів, на яких

базується даний процес, можна виділити наступні співвідношення і склади елементів оптимізації оподаткування:

- один оптимізується і один оптимізує елемент;
- один оптимізується і кілька оптимізують елемент;
- кілька оптимізуються і один оптимізує елемент;
- кілька оптимізуються і кілька оптимізують елемент.

Наявність тієї чи іншої з представлених комбінацій буде залежати від обсягу і складу параметрів оптимальності та їх критеріїв, які будуть розглядатися в кожному конкретному випадку виходячи з поставлених задач.

Поряд з елементами в систему оптимізації оподаткування входять і методи оптимізації оподаткування у даному аспекті особливо важливим є той факт, що методи оптимізації оподаткування багато в чому схожі з методами оптимізації інших процесів. Тому при формуванні теоретичної бази в цій частині більшу частину методів можна запозичити з інших областей. Наприклад, при оптимізації загальної потреби в капіталі застосовуються балансовий метод і метод аналогій [9].

Перший зі згаданих може бути застосований до оподаткування на увазі базового критерію оптимальності, що складається в балансі інтересів, а метод аналогій з певними поправками, може бути застосований на аналізі оподаткування як інших сфер господарської діяльності, так і при розгляді тієї ж категорії платників податків, але на території іншої держави.

Широкого поширення також отримали математичні методи і моделювання: методи теорії графів, лінійне програмування, нелінійне програмування, динамічне програмування, методи теорії ігор, методи теорії статистичних рішень, мережеве планування і управління, системи масового обслуговування та інші [15]. Більш того, всередині кожного методу можливо велике кількості варіацій в залежності від конкретного способу оптимізації [6], а для ілюстрації і підтвердження придатності моделювання при оптимізації процесу оподаткування можна привести модель, запропоновану у [16].

Таке різноманіття інструментарію, а також наявність власних принципів і критеріїв оптимізації оподаткування, дозволяє виділити оптимізацію оподаткування комерційних банків у самостійний елемент загальноекономічної системи оптимізації.

Оптимізація має багатосторонній характер і тому може бути проведена по відношенню до процесів у різних галузях економіки та інших сферах. Крім того, оподаткування передбачає складну багатокомпонентну класифікацію видів, зважаючи на різноманіття підходів до систематизації податків. При взаємодії між собою обидва ці тези призводять до утворення великої кількості критеріїв, за якими можна класифікувати оптимізацію оподаткування. Наведемо деякі з них:

- за суб'єктом оптимізації (проводиться платниками податків, державою, податковими органами);
- за сферою проведення (оптимізація оподаткування банків, страхових організацій, промислових підприємств тощо);
- за кількістю критеріїв оптимізації (однокритеріальна і багатокритеріальна [15]);
- за часовим інтервалом (статична і динамічна оптимізація [17]);
- за постановкою задачі (умовна і безумовна оптимізація [18]);
- за етапами оподаткування, які підлягають оптимізації, та їх кількості;
- за тривалістю проведення;
- за охопленням податків, що сплачуються комерційними банками;
- за змістом (кількісну та якісну);
- за категоріями банків (форма власності, організаційно-правова форма, пріоритетний напрямок кредитування тощо).

Якщо розглядати оптимізацію оподаткування як постановку задачі, то процес знаходження оптимального рішення, як правило, складається з чотирьох етапів: формулювання проблеми, побудови моделі, знаходження оптимального модельного рішення, перевірки адекватності моделі.

При поєднанні даного підходу, властивого оптимізації, з змістом оптимізації оподаткування, етапи будуть перетворені в такий вигляд:

1. Визначення факторів, дестабілізуючих рівновагу основного критерію оптимальності оподаткування;
2. Формування переліку заходів проведення яких сприятиме відновленню рівноваги;
3. Побудова та перевірка системи моделей поведінки учасників під час проведення оптимізації оподаткування;
4. Усунення виявлених на теоретичному рівні перевірки недоліків сформованого переліку заходів по відновленню оптимізації оподаткування;
5. Проведення комплексу заходів по оптимізації оподаткування;
6. Аналіз результатів проведених заходів та їх подальша коректування (при необхідності) для більш вірної реалізації поставленого завдання.

Варто відзначити, що відсутність єдиних поглядів на етапи оптимізації оподаткування є наслідком неоднозначних поглядів на зміст оподаткування в частині включення до нього крім сплати процесу обчислення податків та інших підпроцесів. Однак, щодо перших етапів, з відповідними поправками на утримання, а також в силу універсальності оптимізації в літературі можна зустріти схожі думки: "Перш ніж вирішувати задачу оптимізації, необхідно визначити види ризиків в кожному конкретному випадку, виділити серед них основні і формалізувати їх" [19].

Висновки

Резюмуючи все вищесказане, а також підсумовуючи системний аналіз сутності оптимізації оподаткування та його теоретичної бази, можна визначити наступні положення:

У даний час ні в наукових колах, ні на законодавчому рівні не вироблено однаковий підхід до розуміння сутності оптимізації оподаткування, яка часто ототожнюється з податковою оптимізацією та мінімізацією податкових платежів. Це обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами;

Різноманіття інструментарію, а також наявність власних принципів і критеріїв оптимізації оподаткування, дозволяє виділити оптимізацію оподаткування комерційних банків в самостійний елемент загальноекономічної системи оптимізації.

Під основним критерієм оптимізації оподаткування комерційних банків доцільно розуміти встановлення балансу між показниками величин податкових доходів (зобов'язань), які з одного боку дозволяють задовольнити потребу держави в ресурсах, необхідних для реалізації функцій, покладених на нього, а з іншого будуть мінімальними, законно обчисленими і сплаченими комерційними банками.

Склад принципів оптимізації оподаткування комерційних банків буде визначено як сукупність принципів оподаткування, принципів оптимізації, а також принципів, які можна виявити тільки щодо оптимізації оподаткування, оскільки принципи двох складових не у всіх випадках можуть бути застосовні один до одного в повному обсязі, внаслідок чого виникає необхідність формулювання нових принципів.

Законодавче закріплення підходів до визначення оптимізації оподаткування найбільш принципово для захисту податкових інтересів сторін податкових правовідносин, в тому числі в разі відстоювання податкових інтересів в судовому порядку. Незважаючи на появу пропозицій офіційного закріплення оптимізації оподаткування кілька років тому, актуальність даного напрямку не втрачено і на сьогоднішній день.

Таким чином, можна сказати, що наявність власного відокремленого змісту, принципів реалізації, елементів, методів проведення, багатокритеріальної класифікації різновидів та інших характеристик в оптимізації оподаткування дозволяє виділити останній у самостійну галузь наукового знання, що, в свою чергу, забезпечить певний інтерес у учасників податкових відносин до даного напрямку з метою проведення різних досліджень.

Список літератури

1. Konvisarova E. V., Stihljas I. V., Koren A. V., Kuzmicheva I. A., Danilovskih T. E. Principles of Profit Taxation of Commercial Banks in Russia and Abroad. *International Journal of Economics and Financial*. 2016. No. 6 (S8). P. 189–192.
2. Goolsbee A. The impact of the corporate income tax: evidence from state organizational form data. *Journal of Public Economics*. 2004. Vol. 88. P. 2283–2299.
3. Chaudhry S. M., Mullineux A., Agarwal N. Balancing the regulation and taxation of banking. *International Review of Financial Analysis*. 2015. Vol. 42. P. 38–52.
4. Casey K. M., Dickens R. N. The effects of tax and regulatory changes on commercial bank dividend policy. *The Quarterly Review of Economics and Finance*. 2000. Vol. 40. Issue 2. P. 279–293.
5. Gropp R., Heider F. The Determinants of Bank Capital Structure. *Review of Finance*. 2010. Vol. 17. P. 1947–1988.
6. Brei M., Gambacorta L., von Peter G. Rescue Packages and Bank Lending. *Journal of Banking and Finance*. 2013. Vol. 37. P. 490–505.
7. Пашкурова Н. П. Оподаткування прибутку комерційних банків: тенденції та проблемні аспекти. *Economics and Management (EM-2011)*. 24–26 November, 2011. P. 254–255.
8. Зглюй Т. В. Налоговая эффективность как составляющая модернизации экономики. *Научові записки. Серія "Економіка"*. 2013. Вип. 23. С. 158–162.
9. Бушмин А. Взаимосвязь показателей экономической эффективности компании с показателями налогообложения. *Финансовый менеджмент*. 2008. № 3. С. 34–36.
10. Savina P. Determining the impact of taxation on corporate financial decision-making. *Reflets et perspectives de la vie économique*. 2012. 2012/3 (Tome LI). P. 161–170.
11. Шальнева Н. С. Налоговая нагрузка: способы ее определения и возможности оптимизации. *Международный бухгалтерский учет*. 2011. № 44 (194). С. 52–59.
12. Nieuwenhuis A. J. State and religion, a multidimensional relationship: Some comparative law remarks. *International Journal of Constitutional Law*. 2012. Vol. 10. Issue 1. P. 153–174.
13. Церенов Б. В. Оптимизация налогообложения и уклонение от уплаты налогов: правовая грань. *Налоги*. 2006. № 23. С. 11.
14. Mohajan H. Optimization Models in Mathematical Economics. *Journal of Scientific Achievements*. 2017. Vol. 2. Issue 5. P. 30–42.
15. Baxley J. Optimization Methods in Economics. Wake Forest University. 2015. 61 p.
16. Luptacik M. Mathematical Optimization and Economic Analysis. *AUCO Czech Economic Review*. 2009. Vol. 4. No. 2. P. 224–229.
17. Pintarič Z. N. Kravanja Z. Selection of the Economic Objective Function for the Optimization of Process Flow Sheets. *Industrial & Engineering Chemistry Research*. 2006. Vol. 45 (12). P. 4222–4232.
18. Schmedders K. Numerical optimization methods in economics. *The new Palgrave dictionary of economics*. 2008. Ed. 2. P. 4647–4666.
19. Митякова О. И. Оптимизация денежных потоков как инструмент антикризисного управления предприятием. *Финансы и кредит*. 2005. № 30. С. 45–49.

References

1. Konvisarova, E. V., Stihljias, I. V., Koren, A. V., Kuzmicheva, I. A., Danilovskih, T. E. (2016), "Principles of Profit Taxation of Commercial Banks in Russia and Abroad", *International Journal of Economics and Financial Issues*, No. 6 (S8), P. 189–192.
2. Goolsbee, A. (2004), "The impact of the corporate income tax: evidence from state organizational form data", *Journal of Public Economics*, Vol. 88, P. 2283–2299.
3. Chaudhry, S. M., Mullineux, A. Agarwal, N. (2015), "Balancing the regulation and taxation of banking", *International Review of Financial Analysis*, Vol. 42, P. 38–52.
4. Casey, K. M., Dickens, R. N. (2000), "The effects of tax and regulatory changes on commercial bank dividend policy", *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol. 40, Issue 2, P. 279–293.
5. Gropp, R., Heider, F. (2010), "The Determinants of Bank Capital Structure", *Review of Finance*, Vol. 17, P. 1947–1988.
6. Brei, M., Gambacorta, L., von Peter, G. (2013), "Rescue Packages and Bank Lending", *Journal of Banking and Finance*, Vol. 37, P. 490–505.
7. Pashkurova, N. P. (2011), "Taxation of the profit of commercial banks: trends and problem aspects" ["Opodatkovannya pributku komertsyynih bankiv: tendentsiyi ta problemni aspekti"], *Economics and Management (EM-2011)*, 24–26 November, 2011, P. 254–255.
8. Zglyuy, T. V. (2013), "Tax efficiency as a component of economic modernization" ["Nalogovaya effektivnost kak sostavlyayuschaya modernizatsii ekonomiki"], *Proceedings. Economics series*, No. 23, P. 158–162.
9. Bushmin, A. (2008), "Interrelation of the indicators of economic efficiency of the company with the indicators of taxation" ["Vzaimosvyaz pokazateley ekonomicheskoy effektivnosti kompanii s pokazatelyami nalogooblozheniya"], *Financial management*, No. 3, P. 34–36.
10. Savina, P. (2012), "Determining the impact of taxation on corporate financial decision-making", *Reflets et perspectives de la vie économique*, 2012/3 (Tome LD), P. 161–170.
11. Shalneva, N. S. (2011), "Tax burden: how to determine it and the possibility of optimization" ["Nalogovaya nagruzka: sposoby ee opredeleniya i vozmozhnosti optimizatsii"], *International Accounting*, No. 44 (194), P. 52–59.
12. Nieuwenhuis, A. J. (2012), "State and religion, a multidimensional relationship: Some comparative law remarks", *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 10, Issue 1, P. 153–174.
13. Tserenov, B. V. (2006), "Tax Optimization and Tax Evasion: Legal Edge" ["Optimizatsiya nalogooblozheniya i uklozenie ot uplaty nalogov: pravovaya gran"], *Taxes*, No. 23, P. 11.
14. Mohajan, H. (2017), "Optimization Models in Mathematical Economics", *Journal of Scientific Achievements*, Vol. 2, Issue 5, P. 30–42.
15. Baxley, J. (2015), *Optimization Methods in Economics*, Wake Forest University, 61 p.
16. Luptacik, M. (2009), "Mathematical Optimization and Economic Analysis", *AUCO Czech Economic Review*, Vol. 4, No. 2, P. 224–229.
17. Pintarič, Z. N. Kravanja, Z. (2006), "Selection of the Economic Objective Function for the Optimization of Process Flow Sheets", *Industrial & Engineering Chemistry Research*, Vol. 45 (12), P. 4222–4232.
18. Schmedders, K. (2008), "Numerical optimization methods in economics", *The new Palgrave dictionary of economics*, Ed. 2, P. 4647–4666.
19. Mityakova, O. I. (2005), "Optimization of cash flows as a tool for crisis management of an enterprise" ["Optimizatsiya denezhnyh potokov kak instrument antikrizisnogo upravleniya predpriatiem"], *Finance and credit*, No. 30, P. 45–49.

Надійшла (Received) 01.11.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Кришан Олексій Федорович – кандидат економічних наук, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету, декан факультету авіаційного транспорту, електроенергетики і управління, викладач кафедри управління і адміністрування, Кременчук, Україна; e-mail: avia.nv.klknau@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2967-0126>.

Крышан Алексей Федорович – кандидат экономических наук, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета, декан факультета авиационного транспорта, электроэнергетики и управления, преподаватель кафедры управления и администрирования, Кременчуг, Украина.

Kryshan Olexii – PhD (Economics Sciences), Kremenchuk Flight College of National Aviation University, Dean of Faculty of Aviation Transport, Electricity and Management, Teacher at the Department of Management and Administration, Kremenchuk, Ukraine.

Бондарець Олена Миколаївна – Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету, викладач кафедри управління і адміністрування, Кременчук, Україна; e-mail: avia.nv.klknau@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5294-0155>.

Бондарец Елена Николаевна – Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета, преподаватель кафедры управления и администрирования, Кременчуг, Украина.

Bondarets Elena – Kremenchuk Flight College of National Aviation University, Teacher of the department of management and administration, Kremenchuk, Ukraine.

Лєбєдєва Дар'я Олександрівна – Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету, викладач циклової комісії загальноекономічних дисциплін, Кременчук, Україна; e-mail: zed.nv.klknau@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8900-4160>.

Лебедева Дарья Александровна – Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета, преподаватель цикловой комиссии общеэкономических дисциплин, Кременчуг, Украина.

Liebiedieva Daria – Kremenchuk Flight College of National Aviation University, Teacher at the Department of General Economic Disciplines, Kremenchuk, Ukraine.

Чижова Людмила Іванівна – Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету, голова циклової комісії української та іноземної мов, Кременчук, Україна; e-mail: uim.nv.klknau@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4105-1520>.

Чижова Людмила Ивановна – Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета, председатель цикловой комиссии украинского и иностранного языков, Кременчуг, Украина.

Chyzhova Liudmyla – Kremenchuk Flight College of National Aviation University, Teacher at the Department of Ukrainian and Foreign Languages, Kremenchuk, Ukraine.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРИНЦИПОВ И МЕТОДОВ ОПТИМИЗАЦИИ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Предметом исследования в статье является оптимизация налогообложения коммерческих банков. **Цель** работы заключается в выявлении направлений и разработка метода оптимизации налогообложения коммерческих банков на основе теоретической базы. В статье решаются следующие **задачи**: формирование системы принципов и критериев оптимизации налогообложения коммерческих банков, разработка системы показателей, используемых для выявления уровня оптимизации налогообложения, определения этапов, методов и видов оптимизации налогообложения коммерческих банков. Используются следующие **методы**: общие научные, анализ, структурирование и классификация основных составляющих системы оптимизации налогообложения. Получены следующие **результаты**: разработан метод оптимизации налогообложения коммерческих банков в современных условиях, а именно: сформирована система принципов, критериев, показателей, этапов, методов и видов оптимизации налогообложения. Предложено авторское определение понятия "оптимизация налогообложения", сформулированное по итогам комплексного анализа имеющихся на сегодняшний день взглядов и подходов к пониманию его сущности и необходимых уточнений, обусловленных сборкой практики налоговых правоотношений. В предложенных формулировках впервые объединены и конкретизированы этапы налогового процесса, альтернативные варианты субъекта состава, а также отражена взаимосвязь между налогом и оптимизацией налогообложения с различными стадиями налоговых правоотношений. **Выводы**: раскрытие вопросы методологии оптимизации налогообложения коммерческих банков станет теоретическим основанием для реализации экономических целей участников налоговых отношений: государства в обеспечении увеличения доходной части бюджета за счет налогов и экономических субъектов в виде налогоплательщиков - коммерческими банками в обеспечении минимизации затрат. Наличие собственного обособленного содержания, принципов реализации, элементов, методов проведения, многокритериальной классификации разновидностей и других характеристик в оптимизации налогообложения позволяет выделить последний в самостоятельную отрасль научного знания, что, в свою очередь, обеспечит определенный интерес у участников налоговых отношений к данному направлению с целью проведения различных исследований.

Ключевые слова: налогообложение; оптимизация налогообложения; методология; этапы оптимизации; критерии оптимизации.

RESEARCH OF PRINCIPLES AND METHODS OF COMMERCIAL BANKS TAX MITIGATION IN THE UP-TO-DATE CONDITIONS

The **subject matter** of the article is commercial banks tax mitigation. The **goal** of the work is identifying areas and developing a method for commercial banks tax mitigation based on theoretical basis. The following tasks were solved in the **article**: systematization of principles and criteria for commercial banks tax mitigation, developing a system of indicators used to identify the level of tax mitigation, determining the stages, methods, and types of commercial banks tax mitigation. The following **methods** used are – general scientific, analysis, structuring and classification of the main components of the tax mitigation system. The following **results** were obtained – a method for commercial banks tax mitigation in updated conditions was developed, as follows: a system of principles, criteria, indicators, stages, methods and types of tax mitigation was developed. The author's definition of the concept "tax mitigation" is formulated after a comprehensive analysis of the views and approaches currently available to understanding its essence and the necessary clarifications arising from the compilation of the practice of tax legal relations. The suggested formulations for the first time are combined and specified the stages of the tax process, alternative options for the subject of the structure, and also reflected the interconnection between tax and tax mitigation with different stages of tax legal relations. **Conclusions**: disclosure of the methodology for commercial banks tax mitigation will be the theoretical basis for realization the economic goals for the participants in tax relations: the state in ensuring an increase in the budget revenues through taxes and economic agents in the form of taxpayers – commercial banks in ensuring cost minimization. The presence of its own separate content, principles of implementation, elements, methods of carrying out, multicriteria classification of varieties and other characteristics in tax mitigation makes it possible to isolate it as an independent branch of scientific knowledge, which in one's turn will ensure a certain interest among participants in tax relations to this area in order to preform various research.

Keywords: tax; tax mitigation; methodology; stages of tax mitigation; criteria.